

بررسی تطبیقی احکام فقهی فروش و گرانفروشی

امیر سمیر

۱۳۹۶

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
مقدمه	۱۱

فصل اول کاتم، درباره مطالب کتاب

کلیاتی درباره شیوه کاری کتاب	۱۳
درباره اصطلاحات اصلی کتاب	۱۶
معنای لغوی تطهیف (کم فروشی) و بخش	۱۶
معنای کم فروشی در اصطلاح فقهی	۱۶
معنای کیل	۱۷
رابطه کم فروشی و گرانفروشی	۱۸
آداب تجارت از منظر روایات	۲۰
آثار زیان بار کم فروشی	۲۰
معنای اصطلاحی فقهی تعزیر	۲۱
تاریخچه	۲۱

فصل دوم: بررسی ادله فقهی کم فروشی و گرانفروشی

کم فروشی از دیدگاه فقها	۲۵
حکم تکلیفی و وضعی کم فروشی و گرانفروشی از منظر فقها	۲۵

- ۳۲ صحت یا فساد معاملهای که در آن تطفیف صورت گرفته است
- ۳۷ کم فروشی در قانون مدنی
- ۳۷ حکم وضعی معامله ای که در آن تطفیف شده است
- ۳۹ حکم فقهی کیل توسط افراد ناآشنا
- ۴۰ بررسی نظرات فقها پیرامون حکم استحبابی
- ۴۱ ادله فقهی کم فروشی و گرانفروشی
- ۴۱ تفسیر آیات
- ۵۸ روایات دال بر حرمت کم فروشی و گرانفروشی
- ۶۳ حکم کم فروشی به دلیل عقل
- ۶۳ حکم کم فروشی به دلیل اجماع
- ۶۴ وظیفه حکومت در مورد کم فروشی و گرانفروشی

فصل سوم: تعزیرات حکومتی کم فروشی و گرانفروشی

- ۶۷ مقدمه
- ۶۷ معنای تعزیر
- ۶۸ رابطه تعزیرات و عدالت اقتصادی
- ۶۹ زمینه‌های تحقق عدالت اقتصادی از منظر اسلام
- ۶۹ تربیت اسلامی و اعتقاد به معنویات، زمینه ساز تحقق عدالت اجتماعی است
- ۷۰ تشکیل حکومت اسلامی زمینه ساز عدالت اجتماعی است
- سیاست‌ها و راهکارهای تحقق عدالت اقتصادی از منظر اسلام و دیدگاه
- ۷۰ امام علی (ع)
- ۷۰ توازن اقتصادی
- ۷۱ تعیین حدود و مالکیت‌ها
- ۷۲ توزیع ثروت و درآمد
- ۷۳ ایجاد بخشش عمومی
- ۷۴ تکافل اجتماعی
- ۷۵ موانع تحقق عدالت اقتصادی از منظر اسلام و دیدگاه امام علی (ع)

۷۶.....	ربا و کم فروشی
۷۶.....	احتکار و گرانفروشی
۷۸.....	ویژگی‌ها و شرایط بازار اسلامی
۷۹.....	اهمیت و نقش بازار اسلامی
۸۱.....	روایات مدح و قدح بازار و طریق جمع
	اقدامات عملی امام علی (ع) دربارهٔ مفاسد اقتصادی کم فروشی و
۸۶.....	گرانفروشی
۸۹.....	اصل نظارت بازرسی در بازار
۹۱.....	زمینه‌ساز برای قوانین، ممانعت از کم فروشی، گرانفروشی
۹۲.....	قیمت بازار و تفاوت بر قیمت‌ها
۹۳.....	کنترل توزیع کالا
۹۴.....	تعزیرات حکومتی در امور اقتصادی
۹۴.....	مروری اجمالی بر تاریخچهٔ تعزیرات حکومتی در امور اقتصادی
۹۹.....	قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۲۰/۱/۱۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۰۲.....	قوانین کیفری و طبقه‌بندی جرائم (کم فروشی و گرانفروشی)
	قانون مجازات پیشه‌وران و فروشندگان که کالای خود را مخفی یا گران می‌فروشند
۱۰۳.....	(مصوب ۱۳۲۲/۶/۱۷)
	از قانون تنظیم کالاهای مورد احتیاج عامه و مجازات محتکران در میان فروشان
۱۰۴.....	(مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۳)
	آئین‌نامه تبصره ۲ ماده یک قانون تنظیم توزیع کالاهای مورد احتیاج عامه و مجازات
۱۰۶.....	محتکران و گران فروشان مصوب ۱۳۵۳/۱۰/۷ هیأت وزیران
	قانون تشدید مجازات محتکران و گران فروشان مصوب ۱۳۶۷/۲/۲ مجلس شورای
۱۰۸.....	اسلامی و تأیید ۱۳۶۷/۲/۴ شورای نگهبان
۱۱۱.....	سخن پایانی
۱۱۵.....	منابع

پیشگفتار

یکی از آسیب‌هایی که کسب و کار حلال و نظام اقتصادی جامعه را تهدید می‌کند کم‌فروشی است که در دین مقدس اسلام به شدت نکوهش شده است تا آنجا که خداوند در قرآن مجید سوره‌ای بدین نام نازل کرده و عاملان آن را نکوهیده است. به هر حال ضرورت طرح یکی از معضلات معاملات اقتصادی نگارنده را بر آن داشت تا بر اصل کم‌فروشی مروری نماید. نخست این کتاب بنا دارد نظر قرآن کریم را بر خصوص اهل تصفیف دریابد و نمادین بودن یا نبودن مصادیق کم‌فروشی در قرآن را از منظر بگذراند و در این راستا در مرتبه دوم این کار بر آن است تا با بررسی متون فقهی و بررسی جنبه‌های فقهی کم‌فروشی در معاملات بپردازد و با بررسی آرای فقهای مقدم و متأخر حکم کم‌فروشی و گرانفروشی را از منظر آنان که حرام بودن کم‌فروشی و ضامن بودن کم‌فروشی بدان نمایند. به همین سبب ادله فقهی این حکم را بررسی و واژه تطفیف و مراد خداوند از آن و اصل آن و نیز کلیاتی از سوره المطففین، سبب نزول، مصادیق، آثار و عواقب کم‌فروشی و ضرورت پرهیز از این گناه کبیره، به استناد به برخی آیات و روایات و همچنین حکم عقل و اجماع و نیز عوامل بازدارنده کم‌فروشی در قرآن و احادیث مورد تحقیق قرار می‌گیرد. در ادامه با استناد به روایات معصومین (ع) نظارت بر معاملات از جمله در بازار و اجرای قوانین تعزیرات را از عوامل مؤثر بازدارنده کم‌فروشی و گرانفروشی بر می‌شمرد و اثبات خواهد کرد که عدالت اجتماعی بدون اجتناب از کم‌فروشی و گرانفروشی قابل تحقق نیست.

اجمال سخن آن است که مراد کلام الهی در قرآن کریم از اهل تطفیف در زمان عصر نزول در اطلاق به فرد یا افرادی که بخش در کیل و پیمانه داشتند به کار رفته اما با گذشت زمان و

پیمودن زمان سیر تحول مصداق، نمادین بودن کم فروشی در قرآن بر ما روشن و عمومیت مصادیق آن آشکار می گردد. همچنین کم فروشی صرفاً به معاملاتی که پیمانه و وزن دارند اختصاص ندارد بلکه به معاملات بدون وزن و پیمانه و ترازو نیز، تسری یافته است.